

Medborgarskapstest, omstridda koncept, och möjliggörande villkor

En diskursanalytisk undersökning av SOU 2021:2¹

Sara Synneby – Henrik Nilsson

4 januari 2022

Sammanfattning. Den 24 oktober 2019 beslutade den svenska regeringen att en statlig offentlig utredning skulle genomföras med syftet att presentera förslag om hur ett medborgarskapstest skulle kunna fungera som ett lagstiftat krav för medborgarskap. Denna undersökning tillämpar WPR-ansatsen, och med hjälp av politisk teori och genom att problematisera texten i SOU 2021:2 syftar den till att spåra och frilägga de hypotetiska icke-intentionala implicita antaganden beträffande *gränsdragningsproblemet*, *demos*, och *medborgarskap* som är de möjliggörande villkoren för de resonemang om medborgarskapstest som uttrycks i SOU 2021:2. Undersökningens resultat är att problemrepresentationen i SOU 2021:2 är *minskad förening* mellan medborgarna och *minskad sambörighet* med Sverige. De implicita antaganden som är de möjliggörande villkoren för diskursen om medborgarskapstest i SOU 2021:2 är (1) *språket är en grund för folkstyrelsen*, (2) *samhället ska vara sammanhängande och enat*, och (3) *distinktionen mellan inhemskt/överbäret och utländskt/underlägset*. **Nyckelord:** Medborgarskap; Gränsdragningsproblemet; Möjliggörande villkor; Diskurs; WPR-ansatsen. **Antal ord:** 10797.

---

¹ B-uppsats

STVA22, Statsvetenskap: Fortsättningskurs, HT-21

Delkurs 3: Uppsatsarbete

Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet

Handledare: Jonna Pettersson

Innehållsförteckning

1. Introduktion	2
1.1. Inledning	2
1.2. Frågeställning	3
1.3. Litteraturöversikt: tidigare forskning	4
1.4. Syfte	5
2. Teori	6
3. Tillvägagångssätt	8
3.1. Vetenskapsteoretiska utgångspunkter	8
3.2. Grundläggande begrepp och definitioner	8
3.3. Metodologi	11
3.4. Metod: WPR-ansatsen	14
3.5. Material	16
3.6. Felkällor	16
3.6.1. Validitet	16
3.6.2. Reliabilitet	17
3.6.3. Intersubjektivitet	17
4. Resultat	18
4.1. Analys	18
4.1.1. Problemrepresentationen	18
4.1.2. De möjliggörande villkoren	19
4.1.2.1. Folkstyrelsens konceptuella logik	19
4.1.2.2. Problemrepresentationens konceptuella logik	20
4.2. Slutsats	20
4.3. Diskussion	21
4.4. Sammanfattning	22
5. Framtida forskning	22
6. Referensförteckning	22
6.1. Sekundärkällor	22

1. Introduktion

1.1. Inledning

Den 24 oktober 2019 beslutade den svenska regeringen att en statlig offentlig utredning skulle genomföras med syftet att presentera förslag om hur ett godkänt prov i det svenska språket och grundläggande samhällskunskap skulle kunna fungera som ett lagstiftat krav för medborgarskap (SOU 2021:2, s.3). I den resulterande rapporten föreslogs att ett särskilt framtaget prov—medborgarskapsprovet—skulle kunna utgöra en grund för uppfyllande av kravet (SOU 2021:2, s.175). Medborgarskapstest är alltså idag inte en realitet i Sverige, men en potentialitet, och medborgarskapstest har redan instiftats i flera Europeiska länder såsom Nederländerna, Österrike, Danmark, Frankrike, Tyskland, Luxemburg och England (Kostakopoulou 2010:933). 13 av Europeiska unionens 27 medlemsstater har idag medborgarskapstest (European Parliamentary Research Service 2021).

Syftet med SOU 2021:2 är att kravet—ett godkänt prov i (1) det svenska språket och (2) grundläggande samhällskunskap—ska “[...]stärka medborgarskapets status och främja ett *inkluderande* samhälle” (SOU 2021:2, s.13) [vår kursivering]. Emellertid, i utredningen skriver den särskilda utredaren Mari Andersson att det inte finns någon empirisk forskning som visar att införandet av kunskapskrav faktiskt leder till förbättrad integration (SOU 2021:2, s.392-393). Forskning har istället visat att högre krav på språkkunskaper leder till *exkludering* och diskriminering av vissa grupper, särskilt äldre, kvinnor, och individer med ringa eller obefintlig utbildning (SOU 2021:2, s.392). I ett av utredningens expertutlåtanden skriver Pieter Bevelander, professor i internationell migration, att “[e]ffekterna av att införa språkrav [...] är något som varken gynnar invandraren eller samhället” (SOU 2021:2, s.415). Innebörden av dessa två iakttagelser är att kunskapsprov—och det SOU 2021:2 syftar till—riskerar att leda till *minskad* integration, istället för ökad, vilket skulle strida mot utredningens uttalade syfte med införandet av ett medborgarskapsprov.

I boken *The Spirit of Democracy* (2021) skriver Sofia Näsström om en utveckling under de senaste decennierna varigenom en ny sorts ‘medborgarskapsregim’ har blivit mer vanligt förekommande. “Troubled by growing migration, many democratic countries have recently introduced *more restrictive criteria* for political membership” (Näsström 2021:196) [vår kursivering]. Dessa nya medborgarregimer, menar Näsström, kännetecknas främst av—och handlar i större utsträckning än tidigare om—att formulera kriterier för *exkludering* snarare än *inkludering* in i demos. Theodora Kostakopoulou skriver om en liknande utveckling. Inom vad Kostakopoulou kallar ‘det medborgerliga integrationsparadigmet’ i EU skriver hon att “[m]igrants are [...] required to attend *language and civic orientation courses* and, in most cases, to sit *integration tests*, in order to enter and/or obtain permanent residence...” (Kostakopoulou 2010:933) [vår kursivering]. I SOU 2021:2 är det liknande institutionella lösningar för integration genom medborgarskap som föreslås.

Införande av medborgarskapsprov innebär en förändring av migrationslagstiftningen—införande av mer eller mindre strikta kriterier för erhållande av medborgarskap—vilken kan påverka huruvida människor inkluderas i, eller exkluderas från, demos. Inom politisk och demokratisk teori behandlas frågor om grunderna för demokratisk inkludering, legitim maktutövning, och inbegreppet av medborgarskap inom ramen för ‘the boundary problem’, ‘the problem of inclusion’, eller ‘the problem of the unit’ (Whelan 1983, Abizadeh 2012, Dahl 1989). Arash Abizadeh menar att gränsdragningen av individer strukturerar hur makt utövas över dem, och att detta fordrar legitimering av sättet för *hur* gränsdragningen görs (Abizadeh 2012:877). Frågan om grunden för legitim maktutövning och frågan om ‘folkets’ gränsdragning—*hur* det beslutas och *vilka* som ska ingå—är dessutom sammankopplade i vissa teorier, en koppling som resulterar i en paradox som enligt Frederick G. Whelan “[...] has the effect of rendering controversies over boundaries among the most intractable and bitter types of political conflict” (Whelan 1983:40). I denna uppsats kommer vi att utforska sådana politiska gränsdragningskontroverser.

Två grundläggande antaganden i denna undersökning är att (1) det finns en konceptuell koppling mellan latent motiv och det vi kallar implicita antaganden, och att (2) implicita antaganden är *möjliggörande villkor* för diskurser. Implicita antaganden är icke-intentionala omedvetna mentala processer, konceptuella logiker beträffande begrepp, som strukturerar diskurser. Dessa föreligger beträffande alla viktiga politiska koncept. Och eftersom t.ex. medborgarskapsbegreppet har en mängd dimensioner, och hur man konceptualiserar medborgarskap har betydelse för den politik som utformas, så är det betydelsefullt vilka konceptuella logiker som föreligger i de olika dimensionerna och därmed strukturerar diskurser. Medborgarskap är alltså inte nödvändigtvis något statiskt utan något som kan konstrueras och omkonstrueras, både genom politiska formella regleringar (institutioner) och samhälleliga praktiker (socialisering) (Stubbergaard 2010:215). Den utveckling som Näsström (2021) och Kostakopoulou (2010) beskriver indikerar att medborgarskap till stor del konceptualiseras i dimensionen inkludering – exkludering, vilket är endast en av minst sex dimensioner i medborgarskapsbegreppet.

Hypotesen i denna undersökning är att det finns implicita antaganden beträffande *gränsdragningsproblemet*, *demos*, och *medborgarskap* i diskursen om medborgarskapstest i SOU 2021:2. Huruvida det finns implicita antaganden beträffande dessa koncept, och hur de strukturerar denna diskurs ämnar undersökningen besvara.

1.2. Frågeställning

Om det är så att Näsströms teori om att de nya medborgarskapsregimerna primärt syftar till exkludering har förankring i verkligheten, och om hur medborgarskap konceptualiseras har betydelse för hur det konstrueras och omkonstrueras i verkligheten, och om frågan om 'folkets' gränsdragning är sammankopplad med frågan om legitim maktutövning, och om det saknas empirisk forskning som påvisar ett samband mellan legislativt instiftade kunskapskrav och förbättrad integration, så är det relevant att analysera vilka implicita antaganden som strukturerar och är de möjliggörande villkoren för diskursen om medborgarskapstest i SOU 2021:2.

Undersökningens frågeställning bygger på att relatera premismängden ovan till de hypotetiska implicita antaganden² om *demokratins gränsdragningsproblem*³, *sammansättningen av demos*, och *medborgarskap* som utgör de möjliggörande villkoren för att man ska kunna skriva om medborgarskapstest på det sätt som framgår i SOU 2021:2. Undersökningens frågeställning är den följande:

Vilka (implicita) antaganden om gränsdragningsproblemet, demos, och medborgarskap är de möjliggörande villkoren för det (explicita) sätt att skriva om medborgarskapstest som framgår i SOU 2021:2?

I enlighet med frågeställningens formulering avgränsar sig undersökningen från utfall i framtiden till de möjliggörande villkoren i det förflutna som har orsakat den diskurs vi undersöker i det närvarande. Vi hävdar alltså ett slags kausalt samband mellan orsakande möjliggörande villkor—i form av implicita antaganden i det förflutna—och utfall i form av diskurser i det närvarande.

---

² Redan härvid understryks att vi inte läser in några intentioner i de *hypotetiska* implicita antaganden som undersökningen syftar till att identifiera. Vi söker inte *omedvetna latent motiv* utan *omedvetna implicita antaganden*. Detta kommer att klargöras och rättfärdigas metodologiskt i avsnitt 3.3.

³ Vad vi kallar demokratins gränsdragningsproblem, eller gränsdragningsproblemet, gavs ursprungligen namnet 'the boundary problem' av Frederick G. Whelan år 1983.

1.3. Litteraturoversikt: tidigare forskning

I forskningsartikeln *Transformation of Immigrant Integration* drev den tyske sociologen Christian Joppke år 2007 bl.a. tesen att det sedan mitten av 1990-talet har skett en förändring i tänkandet beträffande integration och således inom hur integration utformas i den praktiska politiken. Den samlande ståndpunkten bland de Europeiska staterna i början av 1990-talet, skriver Joppke, var att neka ny arbetskraftsinvandring. Den migration som trots allt ägde rum var inte önskad utan accepterades endast av konstitutionella anledningar, och villkoret för att kunna ackommodera och inkludera redan mottagna migranter uppfattades ofta vara att utestänga nyanländande (Joppke 2007:245).

Det synsätt som Joppke (2007) beskriver—att utestängning eller exkludering av ett 'dom' är ett nödvändigt villkor för inkludering och stabilitet inom ett 'vi'—har problematiserats av bl.a. Sofia Näsström. Hon menar att det är en falsk dikotomi att uppfatta integration som en tvådelad fråga, i.e., som en för etablerade medborgare och en för icke-etablerade nyanländande (Näsström 2021:196). Att sätta olika standarder för medborgarskap—en intern respektive extern—leder till vad Näsström kallar 'the paradox of democratic self-defense'. Paradoxen består i att "[...]the tougher the criteria of political membership adopted by citizens to defend the integrity of their democracy and welfare regime, the weaker the democratic status of their own citizenship will be" (Näsström 2021:196) [vår kursivering]. Det är en paradox eftersom det är motsägelsefullt att icke-etablerade nyanländande endast blir medborgare om de tillmötesgår kriterier och dygdstandarder som redan etablerade medborgare potentiellt inte tillmötesgår. Näsström argumenterar att detta leder till att statuskategorier såsom klass stärks och premieras framför medborgarskapets status (a.a.). Denna paradox har alltså direkt bäring på ett av de två explicita syftena med SOU 2021:2, nämligen att "[...]stärka medborgarskapets status..." (SOU 2021:2, s.13).

Joppke (2007) argumenterade även att olika nationella modeller för immigrationspolicier har konvergerat beträffande medborgarskapsintegration i Europa (Joppke 2007:243). Den empiriska data som tillämpades i undersökningen var från tre länder i Europa vilka togs för att representera tre olika modeller för immigrationspolitik. Joppke påvisade att Nederländerna, Frankrike, och Tyskland över tid hade en policyutveckling varigenom de konvergerade beträffande två policier för integration av immigranter (a.a.:244) och argumenterade att den process som han kallar Europeisering har påverkat de politiska institutioner som handlägger immigrantintegration på ett sådant sätt att de *nationalstatsprinciper* som formade dem i det förgångna har försvagats (a.a.:245). Detta står i kontrast till vad Kostakopoulou (2010) argumenterar beträffande den interna dimensionen av 'the civic integration paradigm' vari:

Western European governments require that migrants make an effort to *learn the language* of the host state, its *values, traditions, history* and *ways of life*, attend courses and pay for them⁴, take part in official examinations and engage in voluntary work in order to obtain secure residence status and naturalisation. Citizenship, allegedly, must be 'earned' and if migrants are willing to work hard and 'integrate', they will succeed. But [...] constant and unilaterally imposed demands [...] do not build relationships - they destroy them.

(Kostakopoulou 2010:935) [vår kursivering]

De ensidigt högt ställda kraven i de medborgarskapskriterier som migranter ska tillmötesgå föreslår en enkelriktad snarare än ömsesidig integrationsprocess (Kostakopoulou 2010:946-947;953) som dessutom har bäring på 'the paradox of democratic self-defense' eftersom medborgarskapets status kan undergrävas för de som redan innehar medborgarskap. Näsström (2010) argumenterar att sådan kriteriebaserad integration t.o.m. kan

---

⁴ "Avgiften för att göra provet i svenska föreslås vara 2 000 kronor per provdeltagare och provtillfälle medan provet i samhällskunskap föreslås kosta 500 kronor per provdeltagare och provtillfälle" (SOU 2021:2, s.17).

leda till demokratisk disintegrering (Näsström 2010:196). I SOU 2021:2 skriver dessutom utredarna att “[...]det [finns] stöd för att högre krav på språkkunskaper leder till exkludering och diskriminering, vilket riskerar att leda till segregation i stället för integration” (SOU 2021:2, s.188).

Kostakopoulou (2010) skriver att “[p]ressuring people to follow designated curricula, sit integration tests, learn about national values and ways of life and, in some cases, to change their minds is likely to produce precisely the opposite of the desired effect: it will make them more estranged, apprehensive, fixated and resistant” (Kostakopoulou 2010:957). Detta kan vara en förklaring till att det inte finns empirisk forskning som påvisar ett samband mellan kunskapskrav och förbättrad integration (se SOU 2021:2, s.392-393;188). År 1995 skrev Jürgen Habermas—angående en då av honom anteciperad historisk utveckling beträffande relationen mellan medborgarskap och nationell identitet—att inflödet av migranter som Europa skulle möta de kommande åren skulle förstärka “[...]the conflict between the universalistic principles of constitutional democracies on the one hand and the particularistic claims of communities to preserve the integrity of their *habitual* ways of life on the other” (Habermas 1995:256) [kursivering i original]. Utifrån premissen att krav om anpassning och inläring framställs ensidigt istället för ömsesidigt kan denna konflikt bli svår att undvika.

Men vilken sorts “problem” innebär integration till medborgarskap för demokratier? Näsström (2021) skriver att utifrån den konceptualisering av medborgarskap (som hon argumenterar mot och) kallar ‘the enclosure model of citizenship’ så handlar problemet primärt om inkludering och exkludering: “The challenge is to find *appropriate criteria* for incorporating migrants into *already existing bodies of peoples*” (Näsström 2021:215) [vår kursivering]. Näsström menar också att många forskare och politiker beskriver problemet med migration på just det här sättet, alltså utifrån en enda dimension i medborgarskapsbegreppet: inkludering – exkludering (a.a.).

Denna problemrepresentation kopplar an till ett sedan antiken kontroversiellt antagande inom det som Robert A. Dahl kallar ‘the shadow theory of democracy’, nämligen det om ‘ett folk’. “Advocates of democracy—including political philosophers—characteristically *presuppose that “a people” already exists*. Its existence is assumed *as a fact*, a creation of history” (Dahl 1989:3) [vår kursivering]. De ovan nämnda forskarna och politikerna kan alltså hävdas konceptualisera medborgarskap utifrån ett antagande som är ett av de mest fundamentalt kontroversiella som finns inom demokratiteori: antagandet om ett avgränsat ‘folk’, varifrån det är möjligt att inkludera till demos och vartill det är möjligt att exkludera från demos.

‘The enclosure model of citizenship’ är en tankemodell varigenom medborgarskap som ett teoretiskt koncept begripliggörs i människors medvetanden primärt utifrån dimensionen inkludering – exkludering. Men medborgarskap kan konceptualiseras teoretiskt m.h.a. minst sex dimensioner (se Stubbergaard 2010:215-219), och denna undersökning ställer som hypotes att det finns implicita antaganden även beträffande *gränsdragningsproblemet* och *demos*—vilka i sin tur har olika mängder dimensioner—som också strukturerar diskursen om medborgarskapstest i SOU 2021:2. Om ett förhärskande sätt att tala om medborgarskap bygger på ett av de mest kontroversiella antagandena i ‘the shadow theory of democracy’—och detta är lokaliserat i en av *minst sex* analytiska dimensioner av medborgarskapsbegreppet—så är det rimligt att anta att det kan finnas ytterligare implicita antaganden som på inget vis är oproblematiska men ändå strukturerar ett mer eller mindre förhärskande sätt att tala och skriva om betydelsefulla politiska koncept.

1.4. Syfte

Syftet med denna undersökning är att genom att problematisera texten i SOU 2021:2 och m.h.a. politisk teori spåra och i klartext frilägga de hypotetiska icke-intentionala implicita antaganden i form av konceptuella logiker, distinktioner, och kategorier som är de möjliggörande villkoren det specifika resonemang om medborgarskapstest som uttrycks i SOU 2021:2. Utgångspunkten är att diskurser idag i någon mån beror på

diskurser i det förflutna (Winther Jørgensen & Phillips 2000:13), vilket innebär att vissa konceptuella logiker är mer fundamentala än andra och därmed föregår de senare som möjliggörande villkor för ett specifikt sätt att (tala och) skriva.

2. Teori

Enligt Frederick G. Whelan består gränsdragningsproblemet i svårigheten att besvara den i logisk ordning föregående och mer fundamentala frågan om vad som är den passande sammansättningen hos det 'folk' inom vilket demokratiskt beslutsfattande, självstyre, och legitimt maktutövande ska ske, *innan* demokratisk auktoritet kan ta vid (Whelan 1983:13;23). Denna specifikt demokratiteoretiska gränsproblematik föregår alltså allt etablerande av en demokratisk ordning, dess beslutsfattande, och dess maktutövande eftersom "[...]any democratic theory must face the logically prior and [...] more fundamental question of the appropriate constitution of the *people* or unit within which democratic governance is to be practiced" (Whelan 1983:13) [kursivering i original].

Frågan och problematiken däri uppstår eftersom demokrati fundamentalt är kollektivt beslutsfattande genom *deltagande*. Deltagande kan i teorin inte äga rum utan svar på frågorna: (1) *vilka* ska ingå i den mängd vars medlemmar "[...]are entitled to participate?" (Whelan 1983:14), och (2) *hur* bestäms det?, samt (3) vem/vilka ska bestämma (1) och (2)? Här finns en regress. Samtliga dessa frågor inbegrips i gränsdragningsproblemet, och fordrar alltså ett svar *innan några demokratiska processer kan ta vid* (a.a.).

Gränsdragningsproblemet är *en* av två fundamentala aspekter av problematiken med att legitimera politisk maktutövning. För att besvara vad som är den legitimerande instansen för politisk maktutövning fordras nämligen ett svar på den i logisk ordning föregående frågan i gränsdragningsproblemet. Men demokratiteori kan inte—i enlighet med den demokratiteoretiska legitimeringsprincipen att politisk auktoritet (legitim maktutövning) endast kan härledas från demos (Whelan 1983:22;24-25;40, Abizadeh 2012:867;874)—ange en process varigenom demos' avgränsning kan legitimeras (Abizadeh 2012:874). Givet att stiftandet av *legitima* lagar förutsätter att demos deltar i beslutsfattandet så kan man inte vid en given tidpunkt i historien stifta *legitima lagar* rörande vilka som *ingår* i demos, eftersom det beslutsfattandet *förutsätter* det demos som man ska beslutsfatta om.

Inom den demokratiteori som Whelan och Abizadeh behandlar gränsdragningsproblemet finns alltså en *paradox*. Whelan beskriver paradoxen som följer: "Democracy can be practiced for making collective decisions once the collectivity has been defined, but *democratic methods themselves are inadequate to establish the bounds of the collectivity, whose existence democratic theory simply presupposes*" (Whelan 1983:22) [vår kursivering]. Essensen i Whelans (1983) respektive Abizadehs (2012) gränsdragningsproblem är: (1) det kan inte finnas ett *legitimt* demos förrän ett demos har tagit ett *legitimt beslut* om att ett demos finns, och (2) detta gör det omöjligt—givet premissen, i form av den demokratiteoretiska legitimeringsprincipen, att legitim maktutövning endast kan härledas från demos—att i rum-tiden *legitimt* besluta om ett legitimt maktutövande demos' avgränsning, eftersom denna legitimitet förutsätter ett redan legitimt avgränsat demos.

Inom demokratiteori blir gränsdragningsproblemet olösligt som en konsekvens av att den traditionella demokratiteoretiska legitimeringsprincipen är *självrefererande*. Demokratiteori syftar till att *legitimera politisk maktutövning* genom att göra den kompatibel med *frihet för de individer som är dess föremål*: frihet under politisk maktutövning säkras genom kollektivt självstyre, och maktutövningen blir legitim genom det kollektiva självstyret (Abizadeh 2012:867). Men kruxet är just att legitimeringsprincipen refererar till den mängd individer, "folket", som också är föremål för maktutövningen. Det är en cirkelreferens, den saknar förankring.

Demokratiteori är alltså självrefererande i sin legitimering av politisk maktutövning, vilket är problematiskt i två avseenden: gränsdragnings respektive legitimering. Abizadeh (2012) kallar dessa

problematiker för ‘the question of boundaries’ respektive ‘the question of legitimacy’ vilka båda fordrar svar för att legitimera politisk maktutövning. Anledningen till att demokratiteori inte kan legitimera politisk maktutövning är ett grundläggande antagande som gör att det varken går att besvara ‘the question of legitimacy’ eller den i logisk ordning föregående ‘question of boundaries’, vilket resulterar i ovan nämnda paradox. Det problematiska antagandet är att *den självstyrande församlingen av människor är en prepolitisk och principiellt avgränsad källa till legitimitet* (Abizadeh 2012:867). Detta är ingen objektiv oproblematiserad förankring enligt Abizadeh, utan ett antagande, och som sådant leder det till att de två frågorna ovan inte går att besvara utan orsakar en paradox p.g.a. en regress i besvarandet av gränsdragningsproblemet.

Resonemanget bakom varför ‘the question of legitimacy’ inte kan besvaras fordrar acceptandet av premissen att eftersom *inga sociala fakta* kan legitimera sig själva enbart i egenskap av sin existens så kan *ingen politisk maktutövning* det heller (Abizadeh 2012:867). Detta är anledningen till legitimeringsproblematiken med självrefererande teorier: maktinnehav är inte själv rättfärdigande.

Resonemanget bakom varför ‘the question of boundaries’ inte kan besvaras inbegriper att den demokratiteoretiska legitimeringsprincipen är självrefererande, och eftersom ingen politisk maktutövning kan legitimera sig själv så har det tvingat teoretiker att söka vad Abizadeh (2010) kallar *prepolitiska grunder*⁵ för legitimering av politisk maktutövning och har lokaliserat sådana hos de individer som är *föremål* för maktutövningen (Abizadeh 2012:867). Men vilka är då dessa individer som legitimeringsprincipen hänvisar till? För att en legitimeringsprincip för ett kollektivt självstyre—som hänvisar till ett mängd individer, *det kollektiva självet*—verkligen ska vara bestämmande krävs att den mängden individer specificeras, i.e., avgränsas enligt en princip (Abizadeh 2012:868). Härvid infinner sig alltså den mer fundamentala och i logisk ordning föregående frågan i gränsdragningsproblemet. Och det är härvid som en koppling mellan legitimeringsproblematiken och avgränsningsproblematiken infinner sig i argumentets premissmängd och orsakar en paradox:

[...]if the question of boundaries must be answered prior to the legitimacy question, and if legitimization requires [...] prepolitical grounds, then the grounds for adjudicating those boundaries—for determining who is a member of the collectivity that legitimately exercises political power—must also be prepolitical.

(Abizadeh 2012:868)

För att *legitimt* lösa ‘the boundary problem’—bestämma avgränsningen för den mängd individer som legitimt kan utöva politisk makt (avgränsa det ‘folk’ vari ett ‘demos’ sedan kan utgöra en delmängd)—krävs alltså prepolitiska grunder, i.e., grunder som som i både kausal och konstitutiv bemärkelse föregår politisk maktutövning. Alltså är det logiskt omöjligt att vid en given punkt i rum-tiden *legitimt*—i.e., genom auktoriserad hänvisning till ‘folket’—bestämma avgränsningen för det ‘folk’ vari ett ‘demos’, i.e., en mängd medborgare, sedan legitimt kan utöva politisk makt. Ett legitimt beslut som besvarar frågan i gränsdragningsproblemet kan alltså inte åstadkommas. Och för att besvara legitimeringsfrågan krävs först ett svar på gränsdragningsfrågan—vilken i sin tur är en regress. Regressen i besvarandet av gränsdragningsproblemet kan skönjas i regeringsformens första paragraf.

“All offentlig makt i Sverige utgår från folket.”

(1 kap. 1 § regeringsformen)

---

⁵ En prepolitisk grund är “[...]some (nonnormative) factual aspect of the world...” som i både kausal och konstitutiv bemärkelse föregår politisk maktutövning: “[p]repolitical here means *prior* [...] to the exercise of political power” (Abizadeh 2012:869;868-869) [vår kursivering].

Portalparagrafen i regeringsformen är problematisk eftersom den föreslår—och utgår från—existensen hos ‘ett folk’. Gränsdragningsproblemet gör gällande att existensen av ‘ett folk’ måste rättfärdigas genom kriterier för dess avgränsning; det måste avgränsas genom en princip. Och om legitimitet för politisk maktutövning endast kan erhållas ur det ‘folk’ som är dess föremål så *måste* detta ‘folk’ avgränsas. Men eftersom maktinnehav inte är själv rättfärdigande kan politisk maktutövning i sig själv inte legitimera denna gränsdragnings (Abizadeh 2012:867).

3. Tillvägagångssätt

3.1. Vetenskapsteoretiska utgångspunkter

Utifrån en framställning i Strandgaard (2021:125-126)⁶ utgår denna undersökning från en tredelad uppdelning av verkligheten vilken framställs i tabell 1 nedan.

Tabell 1. Ontologiska domäner av verkligheten.

Domän 1	Domän 2	Domän 3
“The” World of External Nature [external objective reality]	“Our” World of Society [social normative reality]	“My” World of Internal Nature [subjective inner reality]

I förhållande till denna analytiska uppdelning av verkligheten fokuserar undersökningen på domän 2. De implicita antaganden som utgör undersökningsobjekten är ontologiskt befintliga endast i domän 3, medan deras effekter är ontologiskt befintliga i både domän 1, 2, och 3.

Undersökningens poststrukturalistiska utgångspunkt leder in i omfattande av den vetenskapsteori som kallas socialkonstruktionism beträffande domän 2 och 3 av verkligheten. Denna vetenskapsteori utgår från att det finns en extern objektiv verklighet “därute” som påverkar vårt språk (i domän 1, 2, och 3), men vårt språk (i domän 2) påverkar också en social normativ verklighet “därute” (i domän 2) och en subjektiv inre verklighet “härinne” (i domän 3).

Språket tas alltså inte för att vara ett oproblemiskt och neutralt kommunikationsinstrument (Bergström & Ekström 2018:255). Metodologiskt innebär språkets konstituerande roll att (1) termer har ingen objektiv innebörd om inte människor definierar dem; och epistemologiskt innebär den att (2) olika tolkningar av samma fenomen utgör grunden för kunskap (a.a.). Det ska dock understrykas att ontologiskt så implicerar språkets konstituerande roll inom domän 2 och 3 inte förnekandet av en empirisk verklighet med en kausal ordning i domän 1 (a.a.).

Förekomsten av praktiker och antagandet att språket är konstituerande har som följd att språket som ett epistemologiskt verktyg blir problematiskt. Detta eftersom språket—p.g.a. praktiker—inte representerar en given verklighet i domän 2 (Bergström & Ekström 2018:255) och för att kunskap om verkligheten i domän 2 inte kan betraktas som direkt objektiv sanning (Winther Jørgensen & Phillips 2000:11).

3.2. Grundläggande begrepp och definitioner

Liksom alla teoretiska koncept inom politisk teori är de vars innebörder vi redogör för nedan kontroversiella och

⁶ Framställningen är modifierad av Strandgaard (2021) och kommer ursprungligen från Habermas, Jürgen. 1979 [1976]. *Communication and the evolution of society*. Boston: Beacon Press.

omstridda (se t.ex. Gallie 1955:168, Aristotle 2016:200, Winther Jørgensen & Phillips 2000:12, Dahl 1989:2;3;111). Tom DeLuca skriver angående viktiga politiska koncept att “[they] are ‘essentially contested,’ there is debate over their meaning precisely because they are important to how we live life” (DeLuca 2016:411). Politisk eller demokratisk teori handlar inte om absoluta och eviga sanningar. Men de ord varmed vi kategoriserar vår omvärld grundlägger specifika relativt stabila synsätt (Boréus & Seiler Brylla 2018:320).

Walter Bryce Gallie skrev angående immateriella konceptualiseringar och deras materiella tillämpningar att “Any particular use of any concept [...] is liable to be contested for reasons better or worse; but whatever the strength of the reasons they usually carry with them an assumption of agreement, as to the *kind* of use that is appropriate to the concept...” (Gallie 1955:167) [kursivering i original]. Oavsett vad invändningen mot användandet av ett givet koncept är, så bygger den invändningen på ett antagande om att ett koncept har en *lämplig*, eller *passande* tillämpning. I följande avsnitt anges de i uppsatsen relevanta innebördsmängderna hos de begrepp som är väsentliga för undersökningen. Inga av dessa är invändningsfria, just eftersom de är betydelsefulla.

Politik.

Politikbegreppet som tillämpas har en omfattande innebörd, nämligen “[...]the active shaping or making of the taken for granted” (Bacchi & Goodwin 2016:4).

Demos.

“Den grekiska termen *demos* betyder folk [men] åsyftar i statsvetenskaplig terminologi den grupp av individer som ingår i en politiskt självstyrande enhet...” (Fernández 2001:132). Dahl (1989) understryker en subtil nyansering som är viktig för att undvika begreppsförvirring, ty ‘demos’ och ‘folk’ är i teorin inte samma sak. Om man accepterar antagandet om existensen av ‘ett folk’ så finns det däri en delmängd individer som äger rättigheten att delta i styret, i *kratia*. Denna delmängd är mängden medborgare, och denna mängd, menar Dahl, utgör *demos* (Dahl 1989:4). *Demos* kan alltså sägas vara mängden av alla individer som är medborgare och har rättighet att delta i styret, vilket kan vara en annan mängd än den som utgör ‘folket’.

Medborgarskap.

Medborgarskapsbegreppet har varit omtvistat sedan Aristoteles (Blaug & Schwarzmantel 2016:198) och kan konceptualiseras i en mängd dimensioner. Enligt Aristoteles var *polis* en helhet vilken bestod av de delar som medborgarna utgjorde (Aristotle 2016:200). Medborgaren var därmed den mest fundamentala politiska enheten.

Den innebörd varmed medborgarskap införlivas i och bemäns aktörer sedan mitten av 1900-talet gör gällande att en medborgare är “[a] full member of a state, *entitled to the rights* and *subject to the duties* associated with that status” (Hague, Harrop & McCormick 2016:22) [vår kursivering]. Det centrala i den här definitionen är alltså att aktören tillskrivs (1) *rättigheter*, och (2) *skyldigheter*.

Rättigheter – skyldigheter är en viktig dimension i det moderna medborgarskapet, men det är endast en bland en större mängd dimensioner. Eftersom det finns flertalet dimensioner i inbegreppet och eftersom olika betoning *av* och *i* olika dimensioner medför olika konceptualiseringar av medborgarskap kallas dessa för ‘medborgarskapsmodeller’. Beroende på hur medborgarskap konceptualiseras leder det alltså till olika medborgarskapsmodeller.

Utifrån en socialkonstruktionistisk utgångspunkt kan medborgarskap övergripande teoretiseras som (1) legala formella relationer mellan stat och individ (i form av konstitutionella *rättigheter* och *skyldigheter*), och (2) reella sociala interindividuella relationer (som beror på rådande maktrelationer) (Stubbergaard 2010:215). Den legala dimensionen tillkommer individen först då en inkluderats som medborgare. Kategorin inkludering i

dimensionen inkludering – exkludering föregår alltså kategorin legalt medborgarskap i dimensionen legalt – reellt. De viktiga dimensionerna i medborgarskapsbegreppet är: inkludering – exkludering; legalt – reellt; rättigheter – skyldigheter; emancipation – disciplinering; aktiv – passiv, samt; statiskt – dynamiskt (a.a.:215-217).

Makt.

Denna undersökning utgår från ett maktbegrepp vari makt inte är en centraliserad egenskap hos aktörer som primärt hindrar, destruerar, eller omöjliggör, utan snarare något decentraliserat, strukturellt, och relationellt som främjar, producerar, och möjliggör.

Makt kan även vara en latent relation mellan aktörer (Dahl 1964:40, Lukes 2012:35;37) men denna undersökning utgår från ett maktbegrepp vari varken medvetna intentioner hos utövaren eller medvetenhet hos den utsatte måste föreligga för att maktutövning ska vara befintlig. Detta eftersom (1) implicita antaganden—omedvetna mentala processer som *saknar intentionalitet*—tages för möjliggörande villkor för diskurser, och eftersom (2) språket konstruerar mänskliga kategoriseringar och skapar subjekt genom socialisering. Detta är Steven Lukes' tredimensionella maktperspektiv vari tankekontroll, makten över tanken, sker genom socialiseringsprocesser (Lukes 2012:35).

Den WPR-metod som tillämpas i denna undersökning utgår från en poststrukturalistisk maktanalys och fokuserar på politiska praktiker och relationer vilka producerar vissa "problem" (Bacchi & Goodwin 2016:29;69). WPR-metoden beskriver också politik—i form av policyer—som produktiv i meningen att policyer skapar, konstituerar, och konstruerar, "problem" (a.a.:29;70).

Diskurs.

Diskurser är praktiker som inom en given tidsperiod mest påverkar hur människor talar eller skriver eller avbildar saker och ting i ett givet sammanhang (Boréus & Seiler Brylla 2018:310). Olika diskurser utgör var för sig bestämda sätt för aktörer att tala om och uppfatta den sociala världen (Winther Jørgensen & Phillips 2000:13), vilken motsvarar domän 2 i tabell 1 ovan. Bacchi & Goodwin (2016) har ett diskursbegrepp vari "[...]discourses are understood as *socially produced forms of knowledge* that sets limits upon what is possible to think, write or speak..." (Bacchi & Goodwin 2016:35) [kursivering i original].

Diskurser är dock främst *analytiska avgränsningar* (Bergström & Ekström 2018:288). Det diskursbegrepp som tillämpas i denna undersökning måste alltså genomgå en analytisk avgränsning för att metodologiskt passa det material som studeras.⁷ Diskursbegreppet i denna undersökning inbegriper inte icke-språkliga praktiker (såsom bilder, kroppsspråk m.m.), utan endast språkliga praktiker (såsom tal och text). Inom språkliga praktiker avgränsar sig undersökningen till skriftlig text och utesluter tal. Den tidsmässiga avgränsningen omfattar principiellt den tid som förlöt från det då att utredningen delgavs ett direktiv den 24 oktober 2019 till dess den publicerade sin rapport i januari 2021 (se Bergström & Ekström 2018:288-289, SOU 2021:2, s. 3-4).

Möjliggörande villkor.

Denna undersökning utgår från att implicita antaganden är möjliggörande villkor för diskurser. Implicita antaganden är omedvetna mentala processer som saknar intentionalitet, i.e., som inte är handlingsvägledande. Implicita antaganden bestämmer vad som är vanemässigt, oreflekterat, och omedvetet, i.e., det som tas för givet och som oproblemiskt, både inom den sociala normativa verkligheten i domän 2 och i den subjektiva inre verkligheten i domän 3.

---

⁷ Avgränsningen är på inget vis ontologisk utan rent metodologisk och analytisk.

Utgångspunkten att implicita antaganden är möjliggörande villkor för diskurser tar fasta på en aspekt i kritisk diskursanalys, nämligen att “[k]onkret språkbruk [alltid] hänvisar...bakåt till tidigare diskursiva struktureringar. Man bygger alltid vidare på *betydelser som redan är etablerade*” (Winther Jørgensen & Phillips 2000:13) [vår kursivering]. Utgångspunkten bygger på en tänkt diskursiv orsakskedja i domän 2 och 3 (se tabell 1 ovan) vari “[...]diskurser [...] utgör förutsättningar för en specifik diskurs...” (Bergström & Ekström 2018:259). Implicita antaganden inom en given diskurs i rum-tiden är alltså möjliggörande villkor för andra diskurser senare i rum-tiden.

Utömmade redogörelser för den befintliga forskningen beträffande möjliggörande villkors ontologi och epistemologi är bortom denna undersöknings omfång. Vi kommer enbart att hävda—och i avsnitt 3.3. argumentera metodologiskt för—att möjliggörande villkor är icke-intentionala implicita antaganden.

3.3. Metodologi

Det systematiska tillvägagångssätt varmed undersökningens frågeställning ämnas besvaras är primärt *teoretiskt*, snarare än empiriskt. Detta innebär att vi istället för att tillämpa instrument för att kvantifiera empiriska fenomen vilka behandlas som variabler snarare tillämpar begrepp; principer; abstrakta förklaringsmodeller, samt; system, sammanhang och strukturer på ett systematiskt sätt för att med dessas hjälp undersöka, tolka, och analysera den text som utgör undersökningsobjektet (Wallén 1993:46-47).

Metoden för denna undersökning kan på en övergripande nivå klassificeras som *kvalitativ textanalys*. Detta eftersom (1) undersökningens material är en skriven text, och eftersom (2) metoden fokuserar på textens kvalitativa aspekter snarare än dess kvantitativa. Metoden är *tolkande* i bemärkelsen att den avser klarlägga innebörder som finns ”[...]’bortom’ det direkt observerbara” (Wallén 1993:70). Den metodologiska utgångspunkten för textanalysen är alltså att (1) vissa passager är viktigare än andra, och att (2) textens eftersökta innebörd är fördold⁸ och kan endast ernås m.h.a. analytiska medel (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns & Wängnerud. 2017:211).

Den kvalitativa tolkande textanalysen utgår från en *diskursanalytisk ansats*, nämligen Carol Bacchis What’s the Problem Represented to be?-ansats. Denna metod är framtagen för analys av policydokument och är i den bemärkelsen tillämplig i föreliggande undersökning m.a.p. att det material varmed vi ämnar besvara undersökningens frågeställning är ett delbetänkande om ett lagstiftningsförslag (Bacchi & Goodwin 2016:3-12).

I följande stycken kommer vi att rättfärdiga utgångspunkten att det finns dolda innebörder och implicita antaganden som inte är direkt förnimbara. I avsnitt 3.4. rättfärdigas sedan valet av WPR-ansatsen som den lämpliga metoden för att besvara undersökningens frågeställning.

I undersökningens material, SOU 2021:2, föreslås att det ska införas kunskapskrav för svenskt medborgarskap. Kravet består av ett godkänt resultat på ett särskilt framtaget prov vilket ämnar testa kunskaper i svenska och samhällsvetenskap (SOU 2021:2, s.13). Detta kan tolkas som syftande till integration, och det framgår att (det explicita) “[s]yftet med kravet är att stärka medborgarskapets status och främja ett inkluderande samhälle” (a.a.). Näsström (2021) skriver visserligen också angående de nya medborgarskapsregimerna att “[t]he *motivation* is to facilitate the integration of newcomers” (Näsström 2021:196) [vår kursivering], vilket alltså ligger i linje med det som framgår i SOU 2021:2. Den kritiska frågan är dock huruvida angivna manifesta motiveringar faktiskt stämmer överens med latent motiv, eller implicita antaganden.

Inom samhällsvetenskapen är den analytiska distinktionen mellan *motiveringar* och *motiv* inte bara metodologiskt betydelsefull utan också ansedd ha digniteten hos en sanning (Esaiasson et al. 2017:301). Distinktionen är metodologiskt betydelsefull eftersom den möjliggör åtskillnad mellan *manifesta uttryckta*

---

⁸ Med ‘fördolda’ innebörder, eller underliggande dolda meningar avses inget liknande förstulna avsikter eller motiv med intentionalitet.

anledningar och *latenta uttryckta* anledningar. Att det är sant att motiveringar och motiv är separata entiteter kan rättfärdigas genom deras respektive ontologiska status och därpå följande epistemologiska betingelser.

Motiveringar är *manifesta fenomen*; motiv är *latenta sinnesrörelser*. Manifesta fenomen kan göras till föremål för empiriska undersökningar; latenta sinnesrörelser kan däremot inte analyseras empiriskt. Som studieobjekt ska motiveringar och motiv därmed behandlas separat eftersom de är olika ontologiska entiteter—empiriska fenomen respektive latenta sinnesrörelse—och skiljs därmed också epistemologiskt åt, i.e., fordrar olika undersökningsmetoder. Det är (1) erkännandet av den ontologiska skillnaden mellan motiveringar och motiv, i kombination med (2) medvetenheten om de därpå följande epistemologiska implikationerna, som renderat påståendet att motiveringar inte är detsamma som motiv dess sanningsvärde. Det är alltså att betrakta som sant att “[...] *motiveringar* [inte] är...detsamma som *motiv*” (Esaiasson et al. 2017:301).

I den föreliggande undersökningen ansluter vi oss till denna empiriska ontologi och epistemologi beträffande distinktionen mellan motiveringar och motiv. Denna vetenskapsteoretiska utgångspunkt är central för undersökningens frågeställning och metod. Erkännandet av och den vetenskapsteoretiska ståndpunkten beträffande distinktionen mellan motiveringar och motiv rättfärdigar nämligen antagandet att det kan finnas en diskrepans mellan de explicita uttryckta syftena i SOU 2021:2 och de latenta uttryckta motiven.

Emellertid fokuserar denna undersökning varken på aktörer eller deras motiv. Detta eftersom frågeställningen handlar om de *möjliggörande villkoren* för diskursen om medborgarskapstest i SOU 2021:2. Möjliggörande villkor finnes snarare i *implicita antaganden* än i latenta motiv eftersom antaganden *föregår* motiv. Nedan framställs därför först ett argument för att det föreligger en konceptuell koppling mellan implicita antaganden och latenta motiv. Därefter följer en redogörelse för relevansen av distinktionen mellan antaganden och motiv. Den konceptuella koppling som vi kommer att argumentera för har som premiss att:

[...] *motiv inte kan observeras direkt utan [är] endast ... mentala processer inom en aktör. Det närmaste man kan komma är att få aktörens till synes uppriktiga motiveringar till [ett beslut], men som forskare tvingas man leva med osäkerheten att aktören av något skäl undantrycker sina verkliga motiv.*

(Esaiasson et al. 2017:301)

Eftersom *antaganden inte heller kan observeras direkt utan* likaledes *endast är mentala processer som bara kan detekteras i aktörers yttranden* så finns det en konceptuell koppling mellan latenta motiv och implicita antaganden.

Distinktionen—och den hävdade kopplingen—mellan motiv och antaganden är subtil men både (1) analytiskt och (2) metodologiskt relevant av ytterligare anledningar. Den är analytiskt relevant bl.a. eftersom motiv är handlingsvägledande medan *antaganden saknar intentionalitet*. Den är metodologiskt relevant eftersom denna undersökning främst intresserar sig för analys av grundvalarna för ett specifikt sätt att resonera (om medborgarskapstest) snarare än grundvalarna för specifika ageranden och handlingar. M.a.o, undersökningen rör *möjliggörande villkor i det förflutna* snarare än orsakande faktorer i det närvarande till utfall i framtiden. Därför är det metoden diskursanalys, inte motivanalys, som ämnas tillämpas i denna undersökning ty motivanalys “[syftar] till att kartlägga de medvetna överväganden⁹ en aktör gör inför ett beslut” (Esaiasson et al. 2017:300).

Vi övergår således från motivanalysens vokabulär med manifesta motiveringar och *latenta motiv* till diskursanalysens vokabulär med explicita yttranden och *implicita antaganden*. Denna övergång tar fasta på att

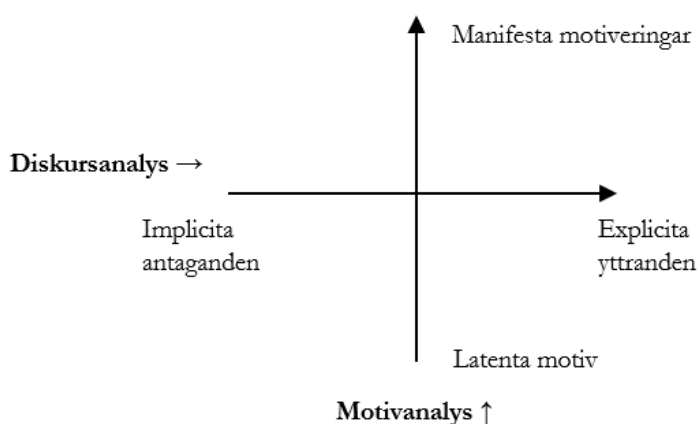
---

⁹ “Medvetna överväganden är...inte något entydigt fenomen utan kan betyda...olika saker: Vad vill aktören åstadkomma, vilka intentioner finns, vilka är avsikterna, vilka är målen och hur ser den samlade besluts-kalkylen ut” (Esaiasson et al. 2017:300). Dessa former av intentionalitet hävdar vi att antaganden saknar.

(1) det finns en konceptuell koppling mellan implicita antaganden och latentia motiv, och via denna konceptuella koppling (2) ett antagande att det kan finnas en koppling mellan explicita yttranden och implicita antaganden.

Således hävdas att implicita antaganden är *möjliggörande villkor* för specifika sätt att (tala och) skriva, i.e., för diskurser. I denna undersökning är det specifikt de hypotetiska implicita antagandena beträffande *gränsdragningsproblemet*, *demos* och *medborgarskap* vilka utgör de möjliggörande villkoren för det sätt att skriva om medborgarskapstest som framgår i SOU 2021:2 som vi är intresserade av att identifiera.¹⁰ Undersökningsobjekten är alltså *implicita antaganden*, inte *latentia motiv*. På axlarna i diagram 1 nedan illustreras att undersökningsobjekten för metoderna diskurs- respektive motivanalys är separerade i både ontologiskt och epistemologiskt avseende.

Diagram 1. Undersökningsobjekt för diskurs- respektive motivanalys.

Diskursanalys är ett omfångsrikt begrepp som på en övergripande nivå “[...]innefattar studier av [...] vad som är legitimt att uttrycka i ett visst sammanhang, vilka kategorier som används och *vilka föreställningar som tas för givna men inte kommer till explicit uttryck*” (Bergström & Boréus 2018:25) [vår kursivering]. Förgivettagna föreställningar som inte kommer till explicit uttryck är implicita antaganden. Påståendet att förgivettagna föreställningar är implicita antaganden—och att detta har en direkt koppling till att implicita antaganden är *möjliggörande villkor*—rättfärdigar vi genom att hänvisa till Bergström & Ekström (2018) som skriver angående den andra av Carol Bacchis sex frågor i WPR-schemat att den “[...]handlar om att undersöka problemrepresentationens underliggande logik eller rationalitet [...] och frågan syftar till en kritisk granskning av *vad som är förgivettaget och så självklart att det inte ens föranleder en reflektion*” (Bergström & Ekström 2018:273)” [vår kursivering]. Vi hävdar alltså att förgivettagna föreställningar är implicita antaganden eftersom

¹⁰ Vi gör avslutningsvis ett auktoritetsargument för att rättfärdiga utgångspunkten att det finns underliggande meningar och implicita antaganden genom att åberopa tre källor: Esaiasson et al. (2017), vilka skriver att “[...]motiveringar är inte detsamma som *motiv*. Skriv gärna upp det på en lapp och sortera in det i facket “*Viktiga sanningar* för metodmedvetna samhällsvetare”! “ (Esaiasson et al. 2017:301) [kursivering i original. “Viktiga sanningar” i vår kursivering], och Bergström & Boréus (2018) som skriver att “[t]exter speglar medvetna såväl som omedvetna idéer” (Bergström & Boréus 2018:20), och slutligen Bergström & Svärd (2018): “Olika idéanalytiker har olika uppfattningar om exakt vilken ontologisk status idéerna själva ska tillskrivas [...]. De tenderar dock att vara överens om att idéer kan studeras indirekt, genom de uttryck de tar sig i människors praktiker som tal, skrift och annat kommunikativt handlande” (Bergström & Svärd 2018:139).

de senare kan hävdas vara “[...]vad som är förgivettaget och så självklart att det inte ens föranleder en reflektion” (a.a.).

Så eftersom diskursanalys “[...]innefattar studier av [...] vilka föreställningar som tas för givna men inte kommer till explicit uttryck” (Bergström & Boréus 2018:25), och eftersom förgivettagna föreställningar är detsamma som implicita antaganden, så innefattar diskursanalys studier av (bl.a.) implicita antaganden. Detta gör diskursanalys till en lämplig metod för undersökningens syften eftersom vi i vår frågeställning utgår från att möjliggörande villkor kan identifieras i just implicita antaganden. Systematisk diskursanalytisk kvalitativ tolkande textanalys är då det lämpliga sättet att identifiera dessa möjliggörande villkor.

3.4. Metod: WPR-ansatsen

Som etablerat i avsnitt 3.3. är undersökningens metodologi teoretisk diskursanalytisk kvalitativ tolkande textanalys. Denna metodologi omsätts med WPR-ansatsens frågor som analysinstrument. WPR-ansatsen beskrivs som “[...]ett redskap för att kritiskt granska *förgivettagna föreställningar* om sociala och *politiska problem* och de *maktrelationer* som dessa föreställningar skapar eller upprätthåller” (Bergström & Ekström 2018:271) [vår kursivering]. Bacchi själv skriver att “[...]the WPR approach argues that policies contain *implicit representations* of the “problems” they purport to address” (Bacchi 2021) [vår kursivering]. Denna metod är tillämplig för undersökningens syfte eftersom den bl.a. inriktar sig på förgivettagna föreställningar, i.e., det implicita som strukturerar representationen av “problemet” i fråga.

Grundpremisen för metoden är att alla delar av tillvägagångssättet ska vara instrumentella för att besvara frågeställningen. Metod, material, och frågeställning ska alltså ha en klar logisk koppling till varandra. I detta avsnitt följer en redogörelse för metodavgränsningen, i.e., hur metoden anpassas till frågeställningen. I avsnitt 3.5. följer en redogörelse för materialavgränsningen, i.e., hur materialet anpassas till metoden (och därmed också till frågeställningen).

Logiken för metodavgränsningen är att göra ett urval av frågor i WPR-schemat som kan besvara frågeställningen. Den motsvarande logiken för materialavgränsningen är att säkerställa att de utvalda frågorna har ett svar i materialet. Därför redogörs nedan för hur två av Bacchis frågor är instrumentella för att besvara undersökningens frågeställning. Redogörelsen är också en framställning av undersökningens analysinstrument, i.e., de två frågor som är instrumentella för undersökningens frågeställning. Frågorna är hämtade från Carol Bacchis WPR-schema (se Bacchi 2021).¹¹

Question 1: What’s the problem [...] represented to be in a specific policy [...]?

Vad är det som framställs som ett “problem” och hur framställs det “problemet” i policyn i fråga? Denna fråga är tillämplig i besvarandet av frågeställningen eftersom den är nödvändig för att beskriva [...]det (*explicita*) sätt att (*tala och*) skriva om medborgarskapstest som framgår i SOU 2021:2.

Question 2: What deep-seated presuppositions or assumptions (conceptual logics) underlie this representation of the “problem” (*problem representation*)?

---

¹¹ Urvalet av Bacchis frågor skedde genom besvarande av följande tre frågor: *Vad är frågan? Varför är den tillämplig? Hur tillämpas frågan?* Om en fråga bedömdes inte vara tillämplig för att besvara undersökningens frågeställning så uteslöts den.

Vilka djupt rotade förutsättningar eller antaganden¹², i.e., konceptuella logiker, ligger bakom problemrepresentationen i fråga? Denna fråga är direkt kopplad till undersökningens frågeställning. Dessa konceptuella logiker *är* de implicita antagandena—och därmed de möjliggörande villkoren—för problemrepresentationen i SOU 2021:2, i.e., för [...]det (*explicita*) sätt att [...]skriva om medborgarskapstest som framgår däri.

Men vad innebär den abstrakta metodologin i avsnitt 3.3. ovan egentligen? Är den överhuvudtaget handlingsvägledande? Frågan som härvid återstår att besvara är: vilken är den explicita regel varmed metodologin blir (a) tillämplig, och metoden blir (b) kritiserbar och reproducerbar¹³ (och därmed intersubjektiv genom att vara välmotiverad respektive transparent)? M.a.o., vilken är den regel som gör vår metodologi operativ och metod intersubjektiv och därmed föremål för immanent kritik¹⁴?

Metoden är välmotiverad i och med redogörelserna i avsnitt 3.3. och 3.5. ovan. Metoden är transparent i och med den regel för dess praktiska tillämpning som följer nedan.

Den regel varmed metoden blir transparent och praktiskt tillämplig—det sätt varpå Bacchis frågor tillämpas som analysinstrument—är att vi besvarar frågorna genom att göra (1) referat, (2) citat, och (3) argumenterar för de slutsatser vi drar utifrån referaten och citaten (Esaïasson et al. 2017:232-233). *Detta är alltså regeln för analysinstrumentets tillämpning.* Redovisningen av denna metodologiska regel i kombination med metodens motivering gör metoden reproducerbar och kritiserbar, och därmed intersubjektiv.

I och med att vi tillämpar en välmotiverad metod—WPR-ansatsens frågor—och är transparenta med dess tillämpning—regeln att referera, citera, och argumentera för de slutsatser som dras—gör vi således anspråk på metodologisk intersubjektivitet. Detta eftersom metoden är välmotiverad (och därmed kritiserbar) och transparent (och därmed reproducerbar). Denna metodologiska intersubjektivitet gör således undersökningen rekonstruerbar samt till ett föremål för immanent kritik.

---

¹² Vår stipulativa tillämpning av termerna ‘förutsättning’ (‘presupposition’) och ‘antagande’ (‘assumption’) är att förutsättningar föregår antaganden: förutsättningar → antaganden. Detta innebär att vi infört och samtidigt identifierat en problematik i vårt språkbruk eftersom distinktionen stipulerar att det finns mer fundamentala förutsättningar som föregår de möjliggörande villkoren i vår frågeställning, vilka vi hävdar är just (implicita) antaganden. Distinktionen mellan förutsättningar och antaganden föreslår alltså att det finns något mer fundamentalt än implicita antaganden som möjliggörande villkor. Vi erkänner denna *möjlighet* som en självklarhet och behandlar problematiken som en avgränsning.

¹³ Denna undersökning opererar inom en textanalytisk tradition vari antagandet om iterabilitet är erkänt. Iterabilitet är kopplat till tesen att det inte är möjligt att definitivt bestämma en kontext och de krav den innebär för tolkningen av en texts innebörd (Derrida 2012:113). Kontext är ett protokoll för en kod (a.a.:120), och koden är språkets redskap för att kunna upprepas och vara begripligt (a.a.:119). Men eftersom det är omöjligt att definitivt bestämma protokollet för den kod som möjliggör språkets upprepbarhet så kommer varje ny läsning av en text att innebära en ny tolkning av dess innebörd. Antagandet om iterabilitet är alltså att det inte går att upprepa innebörd exakt utan att aktören i fråga tillför en egen innebörd. Detta antagande undergräver således möjligheten för reproducerbarhet eftersom aktörens interaktion med kunskapsprodukten i någon mån tillför den en ny innebörd. Genom detta erkännande av iterabilitet—men den samtidigt utfästa strävan efter intersubjektivitet—föregrips kritiken att undersökningens textanalytiska ansats står i konflikt med dess anspråk på reproducerbarhet. Reproducerbarhet innebär alltså i denna uppsats primärt begriplighet.

¹⁴ Immanent kritik är kritik “[...]based on standards internal to the society that is the object of criticism...” (Finlayson 2019:82). Att kritisera någonting immanent innebär att kritisera det enligt dess egna standarder, logiker, regler, principer, normer, löften e.d., till skillnad från kritik utifrån externa eller transcendent standarder et cetera (Finlayson 2014:1143). Om en part agerar i enlighet med intersubjektiva regler så *kan* den efterlevnaden alltså kritiseras immanent av en annan part. Immanent kritik stipulerar alltså inga egna standarder utan är per definition kritik enligt standarderna hos det som ska kritiseras.

3.5. Material

Det material som är det exklusiva föremålet för analysen är en svensk statlig offentlig utredning, närmare bestämt SOU 2021:2, som är ett delbetänkande med titeln *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap*.

Vi har hävdad att implicita antaganden är möjliggörande villkor för diskurser, och i SOU 2021:2 framgår en specifik diskurs som *har* möjliggörande villkor vilka vi genom att tillämpa politisk teori och den ovan redovisade metoden ämnar spåra och redovisa. Tillvägagångssättet bygger på utgångspunkten att vissa antaganden är mer fundamentala än andra, och att de förra implicit föregår de senare som möjliggörande villkor för en given diskurs (Winther Jørgensen & Phillips 2000:13). Om detta är rimligt så är SOU 2021:2 lämplig för att besvara undersökningens frågeställning.

Materialavgränsningen, i.e., urvalet av kapitel som läses i SOU 2021:2, styrs av (1) frågeställningens begrepp (gränsdragningsproblemet, demos, och medborgarskap), (2) begreppen i avsnitt 3.2., och (3) de två frågorna i WPR-schemat, i.e., metodavgränsningen. Alla ord plus metodavgränsningen matchas mot kapitlen i SOU 2021:2 och avgör på så vis undersökningens materialavgränsning.

I denna undersökning analyseras bara en text. Detta innebär (1) att vi inte gör anspråk på att texten ska vara representativ för något generellt fenomen, och (2) att vi frångår nomotetiska ambitioner (se även diskussion om validitet i avsnitt 3.6.1.). Beträffande (1): vi är medvetna om att det är problematiskt att utgå från bara en text och analysera en diskurs utifrån denna enda källa. Rimligtvis fordras en större mängd material, i.e., att man undersöker flera dokument under en bestämd längre avgränsad tid för att kunna göra anspråk på att verkligen avspegla ett dominerande sätt att tala. Beträffande (2): diskurser är som tidigare nämnt i avsnitt 3.2. främst analytiska avgränsningar (Bergström & Ekström 2018:288) och vår metodologiska avgränsning av diskursbegreppet gav vid hand att vi analyserar endast språkliga praktiker, varinom vi avgränsade oss till skriftlig text. Eftersom vi inte undersöker en större mängd material och eftersom ett snävt analytiskt diskursbegrepp tillämpas så följer det att det inte går att hävda nomotetiska resultat.

3.6. Felkällor

3.6.1. Validitet

Validitet har olika innebörd och olika implikationer i olika vetenskapsteoretiska utgångspunkter (se Wallén 1993:24-25, Esaiasson et al. 2017:58). För denna undersökningens vidkommande handlar validitet om val av (1) rätt metod, och (2) rätt material, som tillsammans kan ge ett svar på undersökningens frågeställning (Bergström & Boréus 2018:39;42).

Föremålet i undersökningens frågeställning är de möjliggörande villkoren—implicita antaganden, konceptuella logiker beträffande *gränsdragningsproblemet*, *demos*, och *medborgarskap*—för diskursen om medborgarskapstest; undersökningens metod är teoretisk diskursanalytisk kvalitativ tolkande textanalys med WPR-ansatsens frågor som analysinstrument, och; undersökningens material är en svensk statlig offentlig utredning, SOU 2021:2.

Utifrån rättfärdigandena av (1) metodologin i avsnitt 3.3.; redogörelsen för (2) WPR-ansatsens tillämplighet relativt frågeställningen och metodologin i avsnitt 3.4. och materialet i avsnitt 3.5.; (3) metodens anpassning till frågeställningen i 3.4., och; (4) materialets anpassning till metoden i 3.5., hävdas således att den valda metoden och det valda materialet är tillämpliga för att ge ett adekvat svar på frågeställningen, och att det råder validitet i undersökningens tillvägagångssätt.

En problematik beträffande validitet är att det är svårt att hävda att resultaten av analysen avspeglar ett dominerande sätt att (tala, skriva, eller) resonera om saker och ting, i.e., att resultaten faktiskt avspeglar den

aktuella diskursen. Emellertid, utifrån den analytiska avgränsningen av diskursbegreppet i avsnitt 3.2. och diskussionen om representativitet, generaliserbarhet, och vad som utgör ett adekvat material i avsnitt 3.5. respektive 3.6., hävdas att det även i dessa avseenden råder validitet i undersökningen.

3.6.2. Reliabilitet

Bergström & Ekström skriver angående reliabilitet att “[...]de diskursteoretiska analysverktygen ibland [kan] vara oklart definierade och det tycks finnas olika förståelser av analysbegreppen hos olika diskursteoretiker” (Bergström & Ekström 2018:294). Denna reliabilitetsproblematik försöker vi förebygga genom (1) analysinstrumentets redogörelse i avsnitt 3.4., och (2) avsnitt 3.2. vari centrala begrepp redogörs för.

3.6.3. Intersubjektivitet

Ett vetenskapligt ideal är att olika vetenskapspersoner ska kunna genomföra samma undersökning/experiment med samma metod och erhålla samma resultat. Om resultaten av flera sådana undersökningar överensstämmer råder intersubjektivitet (Bergström & Boréus 2018:40). Mer specifikt inom statsvetenskapen och vad denna undersökning beträffar innebär intersubjektivitet att olika personer med olika vetenskapsteoretiska utgångspunkter kan ernå samma förståelse och kunskap, m.a.o. att “[...]fler än en person kan ta del av och förstå innebörden av något som sägs eller skrivs” (Badersten & Gustavsson 2015:48).

Huruvida intersubjektivitet är möjligt eller eftersträvansvärt är betingat av personens vetenskapsteoretiska grundvalar. Denna undersökning utgår inte från att det finns ett fullkomligt neutralt och teoriberoende observationsspråk men anser icke desto mindre intersubjektivitet vara eftersträvansvärt för god vetenskap som är (1) *väl motiverad* och (2) *transparent* för att på så vis vara kritiserbar och reproducerbar (Bergström & Boréus 2018:41).

Kravet på intersubjektivitet har både instrumentella och proceduriella kriterier, i.e., både *vad* som åstadkoms och *hur* det åstadkoms måste vara intersubjektivt. Undersökningen måste alltså tillmötesgå både substanskriterier och processkriterier för att säkerställa intersubjektivitet. Intersubjektivitetens processkriterier och substanskriterier måste uppfyllas för att på så vis säkerställa att undersökningen är (1) *kritiserbar* och (2) *reproducerbar* (Badersten & Gustavsson 2015:49). Omm föreliggande undersökning är kritiserbar och reproducerbar så föreligger intersubjektivitet.

Beträffande substanskriterierna —*vad* våra resultat, analyser, slutsatser et cetera måste uppfylla—gäller att allt vi skriver är begripligt och möjligt att förstå. Läsaren ska kunna begripa samtliga av undersökningens resonemang så att de går att kritisera. Detta försöker vi åstadkomma genom avsnitt 3.2., tydliga och otvetydiga definitioner av centrala termer och begrepp, och koherent språkanvändning.

Beträffande processkriterierna—*hur* vi erhåller resultat, gör analyser, drar slutsatser et cetera—gäller att vårt tillvägagångssätt är grundligt klarlagt och rättfärdigat och utförligt redovisat. Läsaren ska kunna rekonstruera undersökningens systematiska tillvägagångssätt varmed dess resultat har erhållits så att det går att reproducera. Detta försöker vi åstadkomma dels genom att tillmötesgå substanskriterierna och dels genom uteslutande och uttömmande redogörelser för vårt systematiska tillvägagångssätt.

En komplikation i denna undersökning—och en potentiell kritik av den—finnes i den inneboende svårigheten i att genomföra en diskursanalys av någonting samtida. Detta eftersom det är svårt att distansera sig till en exogen och objektiv observationspunkt varifrån den rådande diskursen—som man själv är en del av—kan analyseras. Beträffande denna problematik respektive kritik är vår metodologiska lösning respektive replik att förfara systematiskt och tillämpa teori eftersom “[o]m man bearbetar ett bestämt material i förhållande till en bestämd teori så har man därigenom möjlighet att uppnå det främlingskap till sin vardagsförståelse av materialet som är väsentligt i socialkonstruktionistisk forskning” (Winther Jørgensen & Phillips 2000:154).

4. Resultat

Den föreliggande analysen syftar till att frilägga de möjliggörande villkoren—de implicita antagandena i form av konceptuella logiker—för det sätt man skriver om medborgarskapstest i SOU 2021:2. De tolkningar—och de slutsatser som dras från analysen—som redovisas i följande avsnitt “[...]sker genom sammanfattande referat, citat av nyckelpassager och argumenterande slutsatser” (Esaïasson et al. 2017:232).

4.1. Analys

I avsnitt 4.1.1. kommer vi att redovisa en problemrepresentation som identifierats i SOU 2021:2. I avsnitt 4.1.2. redovisas de identifierade möjliggörande villkoren.

I avsnitt 4.1.2.1. kommer vi att m.h.a. politisk teori identifiera och analysera en problematik i en mening, vars konceptuella logiker vi frilägger. I 4.1.2.2. spåras de konceptuella logiker som underliggör och strukturerar den identifierade problemrepresentationen. De konceptuella logikerna i 4.1.2.1. har ingenting med problemrepresentationen i avsnitt 4.1.1. att göra, men är direkt kopplad till undersökningens frågeställning.

4.1.1. Problemrepresentationen

Nedan följer de citat, referat, och den argumentativa slutsats vi drar utifrån analysen av de utvalda citaten och referaten från SOU 2021:2 för att besvara fråga 1 i Carol Bacchis WPR-schema.

Enligt kommittédirektiven är syftet med att införa ett krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap att *stärka medborgarskapets status* och att *främja ett inkluderande samhälle*. I 1 § medborgarskapslagen anges att *medborgarskapet förenar alla medborgare och står för samhörighet med Sverige*. Bestämmelsen är av symbolisk innebörd och bygger på uppfattningen att reglerna om förvärv och upphörande av svenskt medborgarskap speglar grundtanken att *medborgarskapet utgår från samhörighet med Sverige*.

(SOU 2021:2, s.153) [vår kursivering]

Premisserna i följande argumentation är att syftet med kunskapskrav är att “[...]stärka medborgarskapets status...” och att “[...]främja ett inkluderande samhälle...” (SOU 2021:2, s.153). Tolkningen sker enligt den logiska principen att om man syftar till X så vill man undvika negationen av X. Alltså blir tolkningen att man vill undvika att försvaga medborgarskapets status, och undvika att motarbeta samhällets inkluderande förmågor.

Eftersom medborgarskapet anges förena alla medborgarskapsinnehavare och stå för samhörighet med Sverige så är “problemet” som vi identifierar (1) att medborgarskapet som en förening mellan medborgarna ses som utsatt, vilket bygger på uppfattningen att *föreningen inte får minska eller försämrars* (man vill undvika att försvaga medborgarskapets status), och att (2) samhörigheten mellan medborgarskapet och “Sverige” ses som utsatt, vilket bygger på en uppfattning att *samhörigheten inte får minska eller försämrars* (man vill undvika att motarbeta samhällets inkluderande förmågor).

Att problemet är att samhörigheten inte ska minska framgår av följande citat: “Den grundtanke om samhörighet som genomsyrar medborgarskapslagen i dag *bör enligt utredningen också ligga till grund för utformandet av det nya kravet* på kunskaper i svenska och samhällskunskap som föreslås...” (SOU 2021:2, s.154) [vår kursivering]. Det finns alltså en normativ uppfattning om att en idé om samhörighet ska inkorporeras i lagstiftade kunskapskrav för medborgarskap.

4.1.2. De möjliggörande villkoren

Nedan följer de citat, referat, och de argumentativa slutsatser vi drar utifrån analysen av de utvalda citaten och referaten från SOU 2021:2 för att (1) spåra och frilägga folkstyrelsens konceptuella logiker, och (2) besvara fråga 2 i Carol Bacchis WPR-schema.

4.1.2.1. Folkstyrelsens konceptuella logik

[...]medborgarskapet representerar det formella medlemskapet i det svenska samhället och *är en grund för folkstyrelsen*. Kopplingen mellan medborgarskap och demokratiska rättigheter är en viktig faktor i diskussionen av språkets betydelse för medborgarskap eftersom *utövandet av demokratiska rättigheter förutsätter vissa språkkunskaper*. Detsamma gäller kunskaper om det svenska samhället.

(SOU 2021:2, s.154) [vår kursivering]

Premisserna i följande argumentation är att “[...]medborgarskapet [...] är en grund för folkstyrelsen” (SOU 2021:2, s.154) och att “[...]språket kan ses som en nyckel till medborgarskapets förverkligande” (SOU 2021:2, s.155). Tolkningen av innebörden i dessa premisser är att om språket kan förverkliga medborgarskapet, och om medborgarskapet är en grund för folkstyrelsen, så kan språket uppfattas som en grund för folkstyrelsen. I den följande argumentationen utgår vi från att ‘medborgarskapet som en grund för folkstyrelsen’ är avsett att legitimera det svenska folkstyret.

Det finns en demokratiteoretisk utgångspunkt att om ‘folket’ ska styra, och om dess maktutövning ska vara legitim, så kräver det att makten (‘styret’, ‘*kratia*’) utövas i enlighet med de lagar som ‘folket’ också har stiftat (Whelan 1983:22;24-25;40, Abizadeh 2012:867;874). M.a.o., maktutövningen blir endast legitim genom att vara kompatibel med folkets frihet. Då uppkommer frågan: vilka är ‘folket’? Detta är alltså frågan i gränsdragningsproblemet. Legitimeringsfrågan är, som nämnt i avsnitt 2, beroende av att man besvarar den i logisk ordning föregående gränsdragningsfrågan. Men denna kan, enligt Abizadeh, inte besvaras utifrån språk eller kultur som avgränsningskriterier:

If the cultural nation is what legitimizes the exercise of political power over the nation’s members, and if having a distinct culture (or language) is what tells us where the nation’s boundaries are, then we must ask: (1) *Which individuals* qualify as members by virtue of sharing a distinct culture (or language)? And (2) *What criteria* of qualification determine membership, i.e., what does it mean to share a distinct culture (or language) in the first place? The trouble with these questions is that the boundaries of culture are notoriously fuzzy. They face a *problem of closure*: the problem that neither specifying the putative boundaries of *cultural groups* (which individuals?) nor specifying those of *cultures* themselves (what criteria?) admit of determinate answers.

(Abizadeh 2012:869) [kursivering i original]

Kruxet är alltså att gränsdragningsproblemet inte kan lösas genom att hänvisa till språket som en avgränsningsprincip för ‘folket’. Det är svårt att ange ‘folkets’, eller nationens, gränser genom att hänvisa till språket, ty det ger upphov till ytterligare svåra frågor.

Traditionell demokratiteori—och kulturnationalism—tillämpar självrefererande legitimeringsprinciper för politisk maktutövning, vilket får som konsekvens att legitimeringsfrågan kopplas till gränsdragningsfrågan. Och eftersom gränsdragningsfrågan inte kan besvaras genom hänvisning till språk, kultur, eller nation så kan språket inte utgöra en legitimerande grund för folkstyrelsen.

4.1.2.2. Problemrepresentationens konceptuella logik

Så vilka djupt rotade förutsättningar eller antaganden, i.e., konceptuella logiker, ligger bakom problemrepresentationen? Analysen har tagit fasta på att (1) man vill undvika att försvaga medborgarskapets status, och undvika att motarbeta samhällets inkluderande förmågor, och att (2) språket kan uppfattas som en grund för folkstyrelsen.

I det som Kostakopoulou (2010) kallar ‘the implicit frame of nationalism’, eller ‘the implicit nationalist narrative’ identifierar hon bl.a. följande antagande: “[...]a stable society is a *coherent, unified* and culturally homogenous ensemble” (Kostakopoulou 2010:945) [vår kursivering]. Detta stämmer till del överens med att “[...]medborgarskapet *förenar* alla medborgare och står för *sambörighet* med Sverige” (SOU 2021:2, s.56;153) [vår kursivering]. Att medborgarskapet ska förena alla medborgare överlappar nämligen med tanken att samhället ska vara sammanhängande och enat.

Kostakopoulou (2010) argumenterar även att det finns en mer fundamental förutsättning för antagandet ovan, vilket relaterar till de ensidigt högt ställda krav som medborgarskapskriterier kan innebära, och att dessa föreslår en enkelriktad integrationsprocess. Antagandet ovan förutsätter på en mer fundamental nivå förekomsten av *tillkortakommanden*. Antagandet “[presupposes] the existence of deficit(s) on the part of migrants which must be overcome through learning to become a national [...] or a national citizen (education to citizenship)” (Kostakopoulou 2010:946). Den konceptuella logik som detta förutsättande bygger på är distinktionen mellan “[...]indigenous/superior and foreign/inferior [which] sustain the conceptions of assimilation and integration as unidirectional processes” (Kostakopoulou 2010:946).

Mot bakgrund av att man i SOU 2021:2 menar att 14 stycken delområden *ska* ingå i delprovet i samhällskunskap—t.ex. 4. Den svenska välfärdsstrukturen och dess finansiering, 8. Sveriges grundlagar, det svenska rättssystemet och principer för rättssäkerhet, och 14. Övergripande kunskap om EU och andra viktigare internationella samarbeten (se SOU 2021:2, s.35-36)—så framstår Kostakopoulous tes om integration som en enkelriktad process, vilken underbyggs av den konceptuella logiken i distinktionen mellan indigenous/superior and foreign/inferior, som resonabel. Det möjliggörande villkoret för problemrepresentationen är alltså distinktionen mellan inhemskt/överlägset och utländskt/underlägset.

4.2. Slutsats

Svaret på fråga 1, “What’s the problem [...] represented to be [...]?”

“Problemet” som framställs i SOU 2021:2 är att integration till medborgarskap kan innebära minskad förening mellan medborgarna och minskad samhörighet mellan medborgarskapet och Sverige om inte medborgarskapstest införs. Denna tolkning görs utifrån tillämpning av regeln att man vill undvika negationen av det man syftar till.

- ❖ Problemrepresentationen i SOU 2021:2 är minskad förening och minskad samhörighet.

Svaret på fråga 2, “What deep-seated presuppositions or assumptions (conceptual logics) underlie this representation of the “problem” [...]?”

En tolkning av texten i SOU 2021:2 i avsnitt 4.1.2.1. gjorde gällande—genom en induktiv slutledning—att språket kan uppfattas som en grund för folkstyrelsen. Konceptuella logiker är djupt rotade förutsättningar eller (implicita) antaganden, och den konceptuella logiken häri är alltså att *språket är en grund för folkstyrelsen*. Men, politisk teori beträffande gränsdragningsproblemet gör gällande att språk inte kan utgöra en avgränsningsprincip för ‘ett folk’, och eftersom besvarande av frågan i gränsdragningsproblemet i logisk ordning föregår legitimitetsfrågan så kan inte språket utgöra en legitimerande grund för folkstyrelsen.

- ❖ Folkstyrelsens konceptuella logik är att *språket är en grund för folkstyrelsen*.

En tolkning av texten i SOU 2021:2 i avsnitt 4.1.2.2. gjorde gällande att—genom Theodora Kostakopoulous identifierade antaganden i ‘the implicit frame of nationalism’—tanken att medborgarskapet ska förena alla medborgare överlappar med tanken att samhället ska vara sammanhängande och enat. Den konceptuella logiken häri är alltså att *samhället ska vara sammanhängande och enat*. Vilket, enligt Kostakopoulou, är ett implicit nationalistiskt antagande.

- ❖ Problemrepresentationens konceptuella logik är att *samhället ska vara sammanhängande och enat*.

En mer fundamental förutsättning för den konceptuella logiken i problemrepresentationen—att samhället ska vara sammanhängande och enat—är distinktionen mellan inhemskt/överlägset och utländskt/underlägset. Detta utgör ett möjliggörande villkor eftersom (1) integrationsprocessen annars inte hade utformats som en enkelriktad process varigenom potentiella medborgare ska gå från ett tillstånd till ett annat, och eftersom (2) denna process består i att bl.a. tillmötesgå kunskapskrav inom 14 kunskapsområden. Processen går från ett—i någon mening—underlägset tillstånd till ett överlägset.

- ❖ Det möjliggörande villkoret för problemrepresentationen är *distinktionen mellan inhemskt/överlägset och utländskt/underlägset*.

Eftersom distinktionen “[...]indigenous/superior and foreign/inferior [...] sustain the [conception] of [...] integration as [a] unidirectional [process]” (Kostakopoulou 2010:946), och eftersom 14 “[...]delområden ska ingå” i delprovet i samhällskunskap, vars tyngdpunkt “[...]ska ligga på kunskaper som *behövs för att leva och fungera* i det svenska samhället...” (SOU 2021:2, s.35) [vår kursivering], så hävdar vi att medborgarskapsintegrationen som föreslås i SOU 2021:2 är en enkelriktad process som bygger på den konceptuella logiken om inhemskt/överlägset och utländskt/underlägset, och att denna distinktion utgör ett möjliggörande villkor för diskursen om medborgarskapstest däri.

Frågan som kvarstår att besvara är vilka implicita antaganden om *gränsdragningsproblemet*, *demos*, och *medborgarskap* som är de möjliggörande villkoren för diskursen om medborgarskapstest i SOU 2021:2. De implicita antagandena om dessa politiska koncept är att (1) *språket är en grund för folkstyrelsen*, (2) *samhället ska vara sammanhängande och enat*, och (3) *distinktionen mellan inhemskt/överlägset och utländskt/underlägset*.

4.3. Diskussion

För fullständighetens skull poängterar vi att vår undersökning i sig är diskursivt betingad. Detta är ofrånkomligt i den utsträckning det inte är möjligt att ställa sig exogent i förhållande till den sociala verklighet en själv lever i och beskriva den på ett universellt begripligt och icke-godtyckligt, i.e., objektiva, sätt (Strandgaard 2021:3). Kritiken är alltså att “[...]diskursen [konstruerar] både iakttagaren och det som ska iakttas, vilket rimligtvis försvårar en självständig position utanför diskurserna” (Bergström & Ekström 2018:293). Emellertid har vi eftersträvat att åstadkomma intersubjektivitet genom att göra undersökningens substans—i form av formuleringar, citat, referat, argument och slutsatser—välmotiverad (och därmed kritiserbar) och procedur—i form av tillvägagångssättet, metodologin, och metoden—transparent (och därmed reproducerbar). Så beträffande kritiken—om vetenskapen som en diskurs generellt och mot diskursanalytisk metod och dess utgångspunkter specifikt—att “[o]m allt ses som präglad av språket [så] finns inga yttre kriterier att relatera en

diskurs till” (Bergström & Ekström 2018:292) replikerar vi att det är en relevant men inte hållbar kritik eftersom vi har åstadkommit intersubjektiva bedömningskriterier för vår diskursanalys. M.a.o., vi har framställt en intersubjektiv regeluppsättning som efterföljts och som både kan kritiseras och reproduceras. Detta är en tillräcklig replik eftersom “[...]vetenskapen som diskurs kännetecknas av att den frambringa kunskap i förhållande till en eller annan uppsättning uttalade regler. Och inom en given regeluppsättning kan konkreta vetenskapliga resultat därför också kritiseras immanent - för att inte leva upp till reglerna[, om så är fallet]” (Winther Jørgensen & Phillips 2000:154).

4.4. Sammanfattning

Denna undersökning syftade till att spåra och frilägga de hypotetiska implicita antaganden beträffande *gränsdragningsproblemet*, *demos*, och *medborgarskap* som togs för möjliggörande villkor för resonemangen om medborgarskapstest i SOU 2021:2. Undersökningens resultat är att problemrepresentationen i SOU 2021:2 är *minskad förening* mellan medborgarna och *minskad sambörighet* med Sverige. De implicita antaganden som är de möjliggörande villkoren för diskursen om medborgarskapstest i SOU 2021:2 är (1) *språket är en grund för folkstyrelsen*, (2) *samhället ska vara sammanhängande och enat*, och (3) *distinktionen mellan inbemskt/överlägset och utländskt/underlägset*.

5. Framtida forskning

Det faktum att denna *undersökning* inte har haft några normativa eller konstruktiva ambitioner fråntar inte från att det tillkommer vetenskapspersonen att bidra med insikter som ackumulerats under processen vilka kan bidra till kunskapsläget och vara en aspekt i frågan om kumulativitet.

Det finns förslag i SOU 2021:2 om substansvärden som ämnas åstadkommas med framförallt förbättrade språkkunskaper (se SOU 2021:2, s.155). Men, dels är den vetenskapliga grunden svag för att institutionalisering av medborgarskapsprov som integrationskrav faktiskt bidrar till att nå dessa värden (se SOU 2021:2, s.188), och dels, som Kostakopoulou (2010) påpekar, är ett unilateralt ställande av krav och kriterier som ska tillmötesgå något som inte bygger relationer (Kostakopoulou 2010:935). Det kan alltså behövas mer forskning om och fokus på de processvärden varmed integration till medborgarskap kan ske.

6. Referensförteckning

6.1. Sekundärkällor

- Abizadeh, A. (2012). “On the Demos and Its Kin: Nationalism, Democracy, and the Boundary Problem”. I *The American Political Science Review*. Vol. 106, No. 4. ss. 867-882.
- Aristotle. (2016). “The Politics”. I Blaug, R. & Schwarzmantel, J. (red.). *Democracy: A Reader*. Edinburgh: Edinburgh University Press. ss. 200-202.
- Bacchi, C. (2021). Introducing WPR. [Elektronisk]. Tillgänglig: <https://carolbacchi.com/about/> [hämtdatum: 2021-12-20].
- Bacchi, C. & Goodwin, S. (2016). *Poststructural Policy Analysis. A Guide to Practice*. New York: Palgrave Pivot.
- Badersten, B. & Gustavsson, J. (2015). *Vad är statsvetenskap? Om undran inför politiken*. Upplaga 2:1. Lund: Studentlitteratur.

- Bergström, G. & Boréus, K. (2018). "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys". I Bergström, G. & Boréus, K. (red.). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur. ss. 17-45.
- Bergström, G. & Ekström, L. (2018). "Tre diskursanalytiska inriktningar". I Bergström, G. & Boréus, K. (red.). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur. ss. 253-301.
- Bergström, G. & Svärd, P-A. (2018). "Idé- och ideologianalys". I Bergström, G. & Boréus, K. (red.). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur. ss. 133-176.
- Blaug, R. & Schwarzmantel, J. (2016). "Citizenship Introduction". I Blaug, R. & Schwarzmantel, J. (red.). *Democracy: A Reader*. Edinburgh: Edinburgh University Press. ss. 198-199.
- Boréus, K. & Seiler Brylla, C. (2018). "Kritisk diskursanalys". I Bergström, G. & Boréus, K. (red.). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur. ss. 305-351.
- Dahl, R. A. (1964). *Modern Political Analysis*. Fourth printing, October, 1964. New Jersey: Prentice-Hall.
- Dahl, R. A. (1989). *Democracy and its critics*. New Haven and London. Connecticut: Yale University Press.
- DeLuca, T. (1995). "The Two Faces of Political Apathy". I Blaug, R. & Schwarzmantel, J. (red.). *Democracy: A Reader*. Edinburgh: Edinburgh University Press. ss. 403-414.
- Derrida, J. (2012). [1982]. "Signatur händelse kontext". I Marc-Wogau, K., Bergström, L. & Carlshamre, S. (red.). *Filosofin genom tiderna - 1900-talet - Efter 1950*. Stockholm: Thales.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A. & Wängnerud, L. (2017). *Metodpraktikan - Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Upplaga 5:1. Stockholm: Wolters Kluwer Sverige AB.
- European Parliamentary Research Service. (2021). Acquisition and loss of citizenship in EU Member States: Key trends and issues". [Elektronisk]. Tillgänglig: <https://epthinktank.eu/2018/07/11/acquisition-and-loss-of-citizenship-in-eu-member-states-key-trends-and-issues/> [hämtdatum: 2021-12-29].
- Fernández, C. (2001). "Medborgarskap och demokrati i globaliseringens tidevarv". I Jönsson, C., Jerneck, M. & Stenelo, L-G. (red.). *Politik i globaliseringens tid*. Lund: Studentlitteratur. ss. 109-133.
- Finlayson, J. G. (2014). "Hegel, Adorno and the Origins of Immanent Criticism". I *British Journal for the History of Philosophy*. Vol. 22. Issue 6. ss. 1142-1166.

- Finlayson, J. G. (2019). *The Habermas-Rawls debate*. New York: Columbia University Press.
- Gallie, W. B. (1955). "Essentially Contested Concepts". I *Proceedings of the Aristotelian Society*. Vol. 56 (1955-1956). ss. 167-198.
- Habermas, J. (1995). "Citizenship and National Identity: Some Reflections on the Future of Europe". I Beiner, R. (red.). *Theorizing Citizenship*. Albany: State University of New York Press. ss. 255-281.
- Hague, R., Harrop, M. & McCormick, J. (2016). *Comparative Government and Politics. An Introduction*. 10th Edition. London: Palgrave.
- Joppke, C. (2007). "Transformation of Immigrant Integration: Civic Integration and Antidiscrimination in the Netherlands, France, and Germany". I *World Politics*. Vol. 59. No. 2. ss. 243-273.
- Kostakopoulou, T. (2010). "The Anatomy of Civic Integration". I *The Modern Law Review*. Vol. 73. No. 6. ss. 933-958.
- Lukes, S. (2012). "ur Makt - ett radikalt synsätt". I Beckman, L., Carbin, M., Erman, E., Gottardis, A., Mörkenstam, U., Näsström, S., Reinikainen, J., Wendt, M. (red.), *Texter i samtida politisk teori*. Upplaga 2:2. Malmö: Liber AB, ss. 32-46.
- Näsström, S. (2021). *The Spirit of Democracy: Corruption, Disintegration, Renewal*. Oxford: Oxford University Press.
- SOU 2021:2. *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap*. Delbetänkande av Utredningen om språk- och samhällskunskapskrav för svenskt medborgarskap och andra frågor om medborgarskap (USSMA).
- Strandgaard, J. (2021). *Normative Recursion - on Recursive Grounding and the Capacity for Radical Critique in Formal Pragmatics, Recognition, Social Freedom and Justification*. (1st ed.). Doctoral dissertation. Lund Political Studies 202. Lund: Department of Political Science, Lund University.
- Stubbergaard, Y. (2010). "Making Citizens: Theories and Practices of Constructing Citizenship Identities". I Bengtsson, B., Strömblad, P. & Bay, A-H. (red.). *Diversity, Inclusion and Citizenship in Scandinavia*. Cambridge Scholars Publishing. ss. 215-240.
- Wallén, G. (1993). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Whelan, F. G. (1983). "Prologue: Democratic Theory and the Boundary Problem". I *Nomos*. 1983. Vol. 25, Liberal Democracy. ss. 13-47.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Upplaga 1:19. Lund:
Studentlitteratur.